

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسن، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیرحرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیرعلمی می آلاینند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجانب آیدا داوری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق- خصوصی که در تاریخ از پایان نامه خود تحت عنوان " بررسی تطبیقی تجدیدنظر خواهی در دعاوی مدنی در حقوق ایران و فرانسه" با کسب نمره ۱۵ دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام. این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد نراق

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته حقوق گرایش خصوصی

عنوان :

بررسی تطبیقی تجدیدنظر خواهی در دعاوی مدنی در حقوق ایران و فرانسه

استاد راهنما:

دکتر سید مهدی جلالی

نگارش :

آیدا داوری

پاییز ۱۳۹۴

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

فرم صورتجلسه دفاع

موضوع پایان نامه: بررسی تطبیقی تجدیدنظر خواهی در دعاوی مدنی در حقوق ایران و فرانسه

کد شناسایی :

با تاییدات خداوند متعال، گواهی می شود که جلسه دفاعیه پایان نامه خانم آیدا داوری دانشجوی رشته حقوق - خصوصی ورودی ۹۱ به شماره دانشجویی ۹۱۱۲۵۳۴۰۱ نیمسال انتخابی ..... در تاریخ ۱۳۹۴/۵/۱۵ روز ..... ساعت ..... در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق برگزار شد و پس از بررسی و تبادل نظر به شرح ذیل طبق رای هیات داوران حاضر در جلسه با نمره به عدد ۱۵ (از ۱۶ نمره) و به حروف پانزده و با درجه ..... به تصویب رسید.

استاد راهنما: دکتر سید مهدی جلالی

استاد مشاور: در صورت داشتن مشاور

استاد داور ۱: دکتر علی رضا انتظاری

استاد داور ۲: دکتر جمشید شریفیان

مدیر گروه: دکتر سعید شریعتی

نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی:

معاون پژوهش و فناوری:

سپاس

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

بدون شک جایگاه و منزلت استاد، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم.

اما از آنجایی که تجلیل از استاد، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تامین می کند و سلامت امانت هایی را که به دستش سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزّ و جلّ":

از پدر و مادر عزیزم... این دو معلم بزرگوام... که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت هایم گذشته اند و در تمام عرصه های زندگی یار و یآوری بی چشم داشت برای من بوده اند؛

از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر سیدمهدی جلالی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید

تقدیم

ماحصل آموخته هایم را تقدیم می کنم به آنان که مهر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است

به استوارترین تکیه گاهم، دستان پرمهر پدرم

به سبزترین نگاه زندگیم، چشمان سبز مادرم

که هرچه آموختم در مکتب عشق شما آموختم و هرچه بکوشم قطره ای از دریای بی کران

مهربانیتان را سپاس نتوانم بگویم.

امروز هستی ام به امید شماست و فردا کلید باغ بهیستم رضای شما

را آوردی گران سنگ تر از این ارزان نداشتم تا به خاک پایتان نثار کنم، باشد که حاصل تلاشم

نسیم گونه غبار خستگیات را بزداید.

بوسه بر دستان پرمهرتان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۳	۱- بیان مسأله.....
۴	۲- سوال های تحقیق.....
۴	۳- فرضیه های تحقیق.....
۴	۴- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۵	۵- پیشینه تحقیق.....
۶	۶- جنبه جدید و نوآوری تحقیق.....
۶	۷- اهداف تحقیق.....
۶	۸- روش انجام تحقیق.....
۶	۹- ساماندهی پژوهش.....

فصل اول: کلیات و تاریخچه

۹	مبحث اول : مفاهیم.....
۹	گفتار اول : مفهوم تجدید نظر.....
۹	بند اول : مفهوم لغوی تجدید نظر.....
۹	بند دوم : مفهوم اصطلاحی.....
۱۰	مبحث دوم : تاریخچه تجدید نظر.....
۱۰	گفتار اول : تاریخچه فقهی.....
۱۱	گفتار دوم : تاریخچه تقنینی.....
۱۱	بند اول : تجدید نظر پیش از انقلاب اسلامی.....
۱۲	بند دوم : تجدید نظر پس از انقلاب اسلامی.....

فصل دوم: آراء، احکام و قرارهای قابل تجدید نظر در ایران و فرانسه

۱۵	مبحث اول : آراء قابل تجدید نظر در ایران.....
----	--

گفتار اول : تشخیص اصل.....	۱۵
گفتار دوم : احکام و قرارهای قابل تجدید نظر.....	۱۶
بند اول : احکام.....	۱۶
بند دوم : قرارها.....	۱۹
الف- قرار ابطال دادخواست یا رد دادخواست.....	۱۹
ب - قرار رد دعوا یا عدم استماع دعوا.....	۱۹
ج - قرار سقوط دعوا.....	۱۹
د - قرار عدم اهلیت یکی از طرفین دعوا.....	۱۹
مبحث دوم : آراء غیر قابل تجدید نظر.....	۲۰
گفتار اول: آراء غیر قابل تجدیدنظر در ایران.....	۲۰
بند اول - حکم مستند به اقرار در دادگاه : اشاره به تبصره ماده ۳۳۱.....	۲۰
بند دوم - حکم مستند به رأی کارشناس : اشاره به تبصره ماده ۳۳۱.....	۲۰
بند سوم - توافق در ساقط کردن حق تجدید نظر خواهی : اشاره به ماده ۳۳۳.....	۲۰
بند چهارم - آرای مصرح در سایر مقررات.....	۲۱
گفتار دوم: آراء غیر قابل تجدیدنظر در فرانسه.....	۲۱
مبحث سوم: آراء، احکام و قرارهای قابل تجدیدنظر در فرانسه.....	۲۲
گفتار اول: اصل.....	۲۲
گفتار دوم: استثنائات.....	۲۴
بند اول: پژوهش غیرممکن.....	۲۴
بند دوم: پژوهش تأخیری (غیرمستقل).....	۲۴
گفتار سوم: پژوهش خواهی از دستور موقت.....	۲۴
مبحث چهارم: مقایسه حقوق ایران و فرانسه.....	۲۵
گفتار اول: نقاط اشتراک.....	۲۵
گفتار دوم: نقاط افتراق.....	۲۶

فصل سوم: جهات ، آثار تجدید نظر و مرجع تجدید نظر خواهی

- مبحث اول: جهات تجدیدنظر در ایران و فرانسه ۲۸
- گفتار اول: جهات تجدیدنظر در ایران ۲۸
- بند اول: ادعای مخالف بودن رأی با موازین شرعی و مقررات قانونی ۲۹
- الف) ادعای مخالف بودن رأی با موازین شرعی ۲۹
- ب) ادعای مخالف بودن رأی با مقررات قانونی ۳۰
- بند دوم: جهات مربوط به ادله اثبات دعوی ۳۱
- ۱- ادعای عدم اعتبار مستندات دادگاه ۳۱
- ۲- ادعای فقدان شرایط قانونی شهادت شهود ۳۱
- ۳- ادعای عدم توجه قاضی به دلیل ابرازی ۳۱
- بند سوم: ادعای عدم صلاحیت محل، دادگاه یا قاضی صادرکننده رأی ۳۲
- الف) ادعای عدم صلاحیت محل صادرکننده رأی ۳۲
- ب) ادعای عدم صلاحیت دادگاه صادرکننده رأی ۳۲
- ج) ادعای عدم صلاحیت قاضی صادرکننده رأی ۳۲
- بند چهارم: جهات مربوط به سند ۳۳
- الف) جعلی بودن سند (اصالت مستند حکم) ۳۳
- ب) حیل و تقلب ۳۳
- گفتار دوم: جهات پژوهش خواهی در فرانسه ۳۴
- بند اول: امکان طرح ادعای جدید ۳۴
- بند دوم- امکان ارایه دلیل جدید ۳۴
- بند سوم: استفاده از اسناد رسمی در اقامه دعوی ۳۵
- گفتار سوم: نقاط اشتراک و افتراق در قانون ایران و فرانسه ۳۵
- بند اول: نقاط اشتراک ۳۵
- بند دوم: وجوه افتراق ۳۶
- مبحث دوم: آثار تجدیدنظر ۳۶

گفتار اول: آثار تجدیدنظر در ایران.....	۳۶
بند اول: اثر تعلیقی.....	۳۶
بند دوم: اثر انتقالی	۳۷
۱- اثر انتقالی تجدیدنظرخواهی در خصوص احکام صادره از دادگاه نخستین	۳۷
۲- اثر انتقالی تجدیدنظرخواهی در خصوص قرارهای صادره از دادگاه نخستین	۳۹
۳- قلمرو اثر تعلیقی تجدیدنظرخواهی	۴۰
۴- امکان محدود نمودن اثر تعلیقی تجدیدنظرخواهی (استثنائات).....	۴۳
گفتار دوم: آثار پژوهش خواهی در فرانسه	۴۴
بند اول: اثر تعلیقی.....	۴۴
۱- اصل.....	۴۴
۲- محدودیت ها.....	۴۵
الف- اختیار قاضی در اجرای موقت.....	۴۵
بند دوم: اثر انتقالی	۴۵
الف) مفهوم اثر انتقالی پژوهش خواهی.....	۴۵
ب) قلمرو اثر انتقالی پژوهش خواهی وامکان محدود نمودن آن.....	۴۶
ج) منع ادعای جدید.....	۴۶
۱- اصل.....	۴۶
۲- استثنائات	۴۷
الف- استثنائات وارده توسط ماده ۵۶۴.....	۴۷
ب- استثنائات وارده توسط ماده ۵۶۶.....	۴۷
ج- استثنائات وارده توسط ماده ۵۷۶.....	۴۷
گفتار سوم: مقایسه قانون ایران و فرانسه	۴۸
بند اول: نقاط اشتراک قانون ایران و فرانسه.....	۴۸
بند دوم: نقاط افتراق قانون ایران و فرانسه.....	۴۸
مبحث سوم: مرجع تجدیدنظر خواهی	۴۸

گفتار اول: مرجع تجدیدنظر خواهی در ایران	۴۸
گفتار دوم: مرجع پژوهش خواهی در فرانسه	۴۹
گفتار سوم: مقایسه قانون ایران و فرانسه	۴۹
بند اول: نقاط اشتراک قانون ایران و فرانسه	۴۹
بند دوم: نقاط افتراق قانون ایران و فرانسه	۵۰

فصل چهارم: آیین تجدید نظر و پژوهش در ایران و فرانسه

مبحث اول : اصحاب دعوا	۵۲
گفتار اول : اصحاب دعوا در ایران	۵۲
بند اول : تجدید نظر خواه	۵۲
بند دوم : تجدید نظر خوانده	۵۳
گفتار دوم: اصحاب دعوا در فرانسه	۵۴
بند اول: پژوهش خواه	۵۴
بند دوم: پژوهش خوانده	۵۴
گفتار سوم: مقایسه حقوق ایران و فرانسه	۵۴
بند اول: نقاط اشتراک در حقوق ایران و فرانسه	۵۴
بند دوم: نقاط افتراق در حقوق ایران و فرانسه	۵۴
مبحث دوم: مهلت تجدیدنظر و پژوهش خواهی	۵۵
گفتار اول: مهلت تجدیدنظر خواهی در ایران	۵۵
بند اول: مهلت تجدیدنظر	۵۵
بند دوم: مبدا مهلت تجدیدنظر خواهی	۵۵
بند سوم: مبدا مهلت تجدیدنظر از احکام غیابی	۵۶
بند چهارم: تاثیر فوت، محجوریت و ورشکستگی در مبدا مهلت تجدیدنظر	۵۶
بند پنجم: زمان شروع حق تجدیدنظر خواهی	۵۸
گفتار دوم: مهلت پژوهش خواهی در فرانسه	۵۸
بند اول: زمان شروع حق پژوهش خواهی	۵۸

الف) آراء قاطع	۵۸
ب) ارا مختلط	۵۹
ج) دستور موقت و آرا قبل از اعلام حق	۵۹
بند دوم: استثنائات بر مهلت پژوهش خواهی	۵۹
گفتار سوم: مقایسه حقوق ایران و فرانسه	۶۰
بند اول: نقاط اشتراک در حقوق ایران و فرانسه	۶۰
بند دوم: نقاط افتراق در حقوق ایران و فرانسه	۶۰
مبحث سوم: رسیدگی به دادخواست تجدیدنظر یا پژوهش	۶۱
گفتار اول: رسیدگی به دادخواست تجدیدنظر در ایران	۶۱
بند اول: لزوم تقدیم دادخواست تجدیدنظر خواهی	۶۱
بند دوم: شرایط شکلی دادخواست تجدیدنظر و ضمانت اجرای عدم رعایت آن	۶۱
الف - شرایط شکلی دادخواست تجدیدنظر	۶۱
ب - ضمانت اجرای عدم رعایت شرایط شکلی دادخواست	۶۲
۱- رد دادخواست تجدیدنظر	۶۲
۲- توقیف دادخواست تجدیدنظر	۶۲
بند سوم: مراحل بعد از تقویم دادخواست تا ارسال پرونده به مرجع تجدیدنظر	۶۳
بند چهارم: نحوه رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر	۶۳
گفتار دوم: رسیدگی به دادخواست پژوهش خواهی در فرانسه	۶۴
بند اول: اشکال پژوهش خواهی در امور ترافیعی	۶۵
الف) اشکال پژوهش در دادرسی با وکالت اجباری	۶۵
۱- شکل متداول (دادخواست یکجانبه)	۶۵
اول- دادرسی به شیوه عادی	۶۵
دوم- دادرسی به روز معین	۶۷
۲- شکل ویژه پژوهش با درخواست مشترک	۶۷
ب) شکل پژوهش در دادرسی بدون وکالت اجباری	۶۸

۶۸	۱-تقدیم دادخواست به منشی دفتر دادگاهی که رأی را صادر کرده است.....
۶۸	۲-احضار طرفین به دادگاه پژوهش.....
۶۹	بند دوم:تشریفات شکلی پژوهش تبعی و تحریک شده.....
۶۹	الف- تشریفات شکلی پژوهش تبعی.....
۶۹	ب- تشریفات شکلی پژوهش تحریک شده و برانگیخته.....
۶۹	گفتار سوم:مقایسه حقوق ایران و فرانسه.....
۶۹	بند اول:نقاط اشتراک در حقوق ایران و فرانسه.....
۷۰	بند دوم:نقاط افتراق در حقوق ایران و فرانسه.....
۷۱	نتیجه گیری.....
۷۲	راهکارها و پیشنهادهای.....
۷۴	فهرست منابع.....

چکیده

کمال مطلوب در آیین دادرسی، احقاق حق و فصل خصومت است. این دو هدف می‌بایست همواره به طور یکسان مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا افراط و تفریط در هر یک موجب ایجاد مشکلات و معضلات فراوانی می‌شود. موضوع پایان‌نامه حاضر حول محور تجدیدنظر در رای دادگاه در امور مدنی از دیدگاه حقوق ایران و فرانسه می‌چرخد. با عنایت به اینکه این موضوع جنبه نظری و تئوری صرف نداشته بلکه از لحاظ عملی و کاربردی مورد استفاده می‌باشد و هر روزه تعداد زیادی از اصحاب دعوی با آن سروکار دارند دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد. تجدیدنظرخواهی از آراء دادگاه در حال حاضر در اکثر نظامهای حقوقی دنیا پذیرفته شده و به عنوان یکی از حقوق مسلم افراد مطرح می‌باشد. نظام حقوقی کشور ما نیز از این امر مستثناء نبوده و موضوع تجدیدنظر در آراء دادگاهها از ابتدای پیدایش مقررات آیین دادرسی مورد توجه واقع شده و تا زمان حاضر فراز و نشیب‌ها و تغییرات زیادی داشته است و روند آن در قوانین قبل و بعد از انقلاب به طور اساسی دگرگون شده است. در قانون کشور فرانسه که از تجدیدنظر به عنوان «پژوهش خواهی» یاد می‌شود، پژوهش فقط عناوین رأیی که به طور صریح یا ضمنی مورد اعتراض قرار گرفته و متفرعات آن را در اختیار دادگاه قرار می‌دهد را شامل می‌شود. در این‌پایان‌نامه، به مقایسه سیستم حقوقی کشور فرانسه با حقوق کشورمان در مساله تجدیدنظر یا پژوهش، پرداخته‌ایم تا محاسن و عیوب هر کدام روشن شود. آنچه قابل ذکر است این است که گرچه در مقایسه بین سیستم حقوقی ایران و فرانسه موارد اختلاف بسیاری وجود دارد اما با توجه به پیشینه حقوقی کشور ما، در این مساله نیز مشابهتهائی زیادی بین حقوق ایران و فرانسه وجود دارد، لذا استفاده از تجارب قانونگذار فرانسه در این زمینه نیز سودمندتر به نظر می‌رسد.

کلیدواژه: تجدیدنظر، پژوهش خواهی، ایران، فرانسه، دادرسی، امور مدنی.

حس عدالت خواهی از ودیعه های گرانقدر خداوند در سرشت آدمی است. علی‌الظاهر در دوجود این حس اتفاق نظر وجود دارد. با این حال به لحاظ اینکه عدالت ریشه در فرهنگ ملل داشته و با تغییر و تحول فرهنگها آن نیز متحول می‌شود، نتیجتاً نسبت آن آشکار می‌گردد. این نسبت به راهکارها و جلوه های اجرای عدالت و دادگستری نیز سرایت می‌کند. این است که در سرتاسر گیتی روشهای مختلفی جهت عینیت بخشیدن به عدالت به چشم می‌خورد.

آئین دادرسی و رسیدگی قضایی از مصادیق بارز تجلی فرهنگ ها و آداب و رسوم در کاربردی کرن عدالت است. از توابع و متفرعات شیوه رسیدگی و محاکمه، مسأله پذیرش تجدیدنظر در احکام صادره دادگاهها می‌باشد. چنین به نظر می‌رسد که موضوع تجدیدنظر با فراز و نشیبی که داشته در کلیه سیستم های حقوقی دنیا، پذیرفته شده است. با این حال فلسفه و دلیل نظری قبول تأسیس حقوقی تجدیدنظر در یک نظام حقوقی می‌تواند توجیهات مخصوص به خود داشته باشد.

گذشته از این، قضات مانند سایر افراد انسانی به مکنونات طرفین دادرسی و حقایق پرونده مورد رسیدگی دسترسی ندارند و همواره این امکان وجود دارد که در مقام تمییز حق و فصل خصومت دچار اشتباه شوند. از این رو در تمام کشورهای جهان برای رسیدگی به یک قضاوت عادانه قواعد و مقرراتی وضع شده که قضات دادگاهها ملزم به رعایت آنها می‌باشند. یکی از این قواعد که برای صیانت از حقوق افراد در مقابل اشتباهات احتمالی قضات پیش بینی شده، تجدیدنظر و رسیدگی مجدد است تا نحوه عملکرد قضات از جهت رعایت اصول دادرسی و اعمال صحیح قواعد شکلی و ماهوی توسط قضات دیگر ارزیابی گردد. برای رعایت مصالحی که بیان شد تجدید نظر خواهی از آرای دادگاه های تالی از تدابیری است که از سوی قانونگذاران اکثر کشورها از جمله ایران و فرانسه برای رسیدن به عدالت و دقت در دادرسی اتخاذ گردیده است. یکی از موضوعات و مباحث مورد تجدیدنظر، رسیدگی مجدد به دعاوی مدنی است. به عبارت روشنتر آن دسته از دعاوی که در حیطه قانون مدنی و قانون آیین دادرسی مدنی قابل بررسی است و برای رسیدگی مجدد از دادگاه بدوی به دادگاه تجدیدنظر منتقل می‌شود. دادگاه تجدیدنظر جهت رسیدگی به دعاوی مدنی مطروحه واجد اختیاراتی است و از سوی دیگر چون دعوا بیشتر در دادگاه نخستین مورد رسیدگی واقع شده دادگاه تجدیدنظر و طرفین دعاوی تجدیدنظر خواهی باید طبق اصول و شرایطی، امر تجدیدنظر را به پیش ببرند.

اصولاً تجدید نظر خواهی در محاکم قضائی به معنای درخواست رسمی برای رسیدگی مجدد در دادگاه بالاتر است. به عنوان مثال وقتی رأیی در دادگاه بدوی علیه شما صادر می‌شود، یعنی شما با وکیلان نتوانسته اید در جریان دادرسی و با مدارک، مستندات و شواهدی که داشته اید، از خودتان به خوبی دفاع کنید و حق مسلم خود را مطالبه کنید و یا «دفاع» را به درستی انجام داده اید اما قاضی مربوطه به اشتباه، رأیی به ضرر یا علیه شما صادر کرده است. در این صورت نباید نگران قطعیت حکم و اجرای سریع آن باشید؛ چرا که شما می‌توانید ظرف ۲۰ روز مهلت قانونی (در اغلب موارد و آرای قضایی) به رأی دادگاه بدوی اعتراض کرده و رسیدگی مجدد را از دادگاه تجدید نظر استان بخواهید.

از آنجا که رسیدگی مجدد به دعوا توسط همان دادگاهی صورت می گیرد که قبلا به دعوا رسیدگی و اقدام به صدور رأی نموده و یا توسط دادگاهها یا مراجع بالاتر نجام می گیرد. براین اساس شکایت از آراء را به عدولی و تصحیحی تقسیم نموده اند.

در نوشتار حاضر به کم و کیف این اصول و شرایط در حقوق ایران و فرانسه پرداخته شده است. آنچه در این نوشتار مورد بحث است تجدیدنظر در دعاوی مدنی است. در خصوص تجدیدنظرخواهی مسایلی مطرح می شود که در این پایان نامه مورد بررسی قرار گرفته است از جمله اینکه مفهوم و ماهیت تجدیدنظر و انتقال دعوا از دادگاه نخستین به دادگاه تجدیدنظر چیست؟ آیا تجدیدنظر خواهی بر کلیه آرای دادگاه های نخستین اعم از حکم و قرار که مورد اعتراض دادگاه تجدیدنظر واقع می شوند مترتب است؟ اثرات انتقالی و تعلیقی تجدیدنظرخواهی باعث ایجاد چه اختیارات و محدودیت هایی برای دادگاه تجدیدنظر خواسته می گردد؟ افزون بر این آیا قلمرو این اثرات باعث ایجاد محدودیت هایی برای طرفین دعوا از جهت ارائه ادعا و ادله جدید می گردد. پرسش های فوق مسایلی است که در خصوص دادگاه تجدیدنظر مطرح می باشد. در این پایان نامه تلاش می شود به تک تک این سوالات در چارچوب بررسی تطبیقی و مقایسه ای با حقوق فرانسه پاسخ مناسب داده شود.

۱- بیان مسأله

از مهمترین وظایف هر حکومتی برقراری نظم و فصل خصومت افراد و برقراری عدالت در جامعه است و محاکم قضایی مهمترین تجلی گاه این وظیفه حکومت می باشند. در تمام جوامع حکومت ها علاوه بر اینکه در تلاشند تا در سریع ترین زمان ممکن به حل و فصل اختلافات بپردازند و در عین حال رعایت عدالت نیز مورد نظر است. آنچه مسلم است قضات دادگاه ها به دلیل انسان بودن مصون از خطا و اشتباه نیستند و در هر دادرسی احتمال سهو و خطا را نمی توان منتفی دانست. از این رو نظارت بر نحوه رسیدگی و صدور حکم ضروری است و از طرف دیگر تسریع در رسیدگی و فصل خصومت مستلزم این است که رسیدگی ها و نظارت ها در یک نقطه به پایان برسد و چنین فرض شود که رأی قاضی مطابق با اصول و واقعیت است و در غیر این صورت اگر دستگاه قضا در انتظار برقراری عدالت واقعی و حقیقت مطلق باشد با توجه به اینکه علوم بشری از نفوذ در مکنونات انسانی عاجزند از وظیفه اصلی و حکومتی خود باز می ماند.

گذشته از این، پیشرفت های بشری در زمینه علوم و تکنولوژی باعث شده است در مقایسه با جوامع ابتدائی وضعیت دگرگون گردد و روز به روز بر حجم دعاوی و پیچیدگی کیفی آن افزوده گردد فلذا دقت در رسیدگی بیش از پیش اهمیت پیدا کرد. حل و فصل انبوه دعاوی با تنوع بسیار زیاد مستلزم اتخاذ تدابیری است تا با در نظر گرفتن اهمیت گذر زمان و عواقب سوء در اقتصاد و نظم جامعه، دقت در دادرسی و برقراری عدالت تا حد ممکن تأمین گردد. در اغلب کشورهای جهان امر دادرسی و تجدیدنظر پس از گذر فراز و نشیب های بسیار به اصولی دست یافته است که در تأمین اهداف فوق الذکر سودمند باشد. اصولی از قبیل اعتبار امر مختومه، نظارت و دقت در دادرسی، نظارت بر نحوه تجدیدنظر اگرچه از اهمیت زیادی برخوردار است لیکن

نباید به گونه ای باشد که مانع از ختم دعاوی گردد. از این رو در اغلب کشورها پس از دو درجه رسیدگی به دعوی فرض می شود که رأی صادره مطابق با واقع است و رسیدگی مجدد در آن مسأله شدیداً منع شده است.

اینکه تجدیدنظر چیست و چه آثاری برجای می گذارد؟ چه اصول و قواعدی بر آن حاکم هستند؟ اینها مسایلی هستند که نوشتار حاضر در پی پاسخگویی به آنها در دو نظام حقوقی ایران و فرانسه است. آنچه در مقدمه قابل ذکر است این است که در مقایسه سیستم حقوقی ایران و فرانسه در زمینه تجدیدنظر در دعاوی مدنی مشابهت های زیادی وجود دارد و لذا استفاده از تجارب قانونگذار فرانسه سودمندتر به نظر می رسد. به طور کلی در این پایان نامه مباحث خود را در سه فصل طرح و بررسی کرده ایم؛ در فصل اول به کلیات پرداخته ایم و مباحثی که مقدمه و مبنای فصول دو و سه بوده است را اشاره نموده ایم. و در فصل های بعدی به بیان چگونگی و شیوه تجدیدنظر در فرانسه و ایران و نهایتاً در یک ارزیابی تطبیقی این دو نظام حقوقی، به بیان وجوه اشتراک و افتراق آنان در موضوع موردنظر پرداخته ایم.

۲- سوال های تحقیق

سوال اصلی:

وجوه اشتراک و افتراق دوسیستم حقوقی فرانسه و ایران در مسأله تجدیدنظرخواهی چیست؟

۳- فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی:

موارد تجدید نظرخواهی و مرجع تجدید نظرخواهی در حقوق ایران و فرانسه با یکدیگر متفاوت است. اما نحوه رسیدگی و آثار تجدید نظر خواهی در هر دو مورد مشترک است.

۴- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در باب ضرورت و اهمیت تجدیدنظر خواهی گفته شده «قرن ها طول کشیده تا بشر به این ارزش پی ببرد که قاضی نیز مانند هر انسان دیگری جایز الخطاست، او نیز ممکن است دچار اشتباه شود و به ناحق دانسته یا ندانسته حکم ناروا صادر کند. آیا این اشتباهات قضایی نباید جبران گردد و به خاطر اعتماد به قاضی عدالت واقعی فراموش شود؟ عدالت قضایی ایجاب می کند هر اشتباهی جبران گردد و عدالت اجرا شود. در سیستم دادرسی اتهامی حکم قاضی را قطعی می دانستند و اجازه تجدیدنظر خواهی نمی دادند و از زمان پیدایش دادرسی تفتیشی اندک اندک به مرور این اندیشه ظهور یافت و به سرعت پذیرفته شد که هر حکم کیفری

باید قابل اعتراض شناخته شود. تا اینکه کم کم تجدیدنظر روشی شد که در پرتو آن امکان بازبینی آراء قضایی فراهم آمد و اعمال ضابطه مند آن اجرای عدالت و احراز واقع را بیش از پیش ممکن می ساخت. بنابراین با لحاظ خطاپذیری انسان، تجدیدنظر امری کاملاً ضروری است.^۱ البته از نظر مبنایی می توان وجوه اهمیت این امر را در رعایت مواردی چون احتیاط در کشف حقیقت، تضمین بیطرفی در قضاوت، دقت در رسیدگی های قضایی و افزایش اعتماد و اطمینان مردم به دستگاه عدالت کیفری ملاحظه نمود. با این وصف، هر فرد محکوم به جرم کیفری، حق دارد که محکومیت و مجازات او توسط دادگاه عالی تر مورد تجدیدنظر و رسیدگی مجدد قرار بگیرد.^۲

تجدیدنظر خواهی به صراحت در بند ۵ ماده ۱۴ میثاق حقوق مدنی و سیاسی به این شکل پیش بینی شده است که: «هرکس به خاطر ارتکاب جرمی محکومیت یافته است حق دارد که محکومیت و مجازات او از سوی دادگاهی بالاتر موافق قانون مورد رسیدگی مجدد واقع شود».

بی شک تجدیدنظر و درنظرگرفتن حق اعتراض برای محکوم علیه از آن روست که جانب حق و عدالت کاملاً رعایت شود. در نظام قضاء اسلامی تعویق و به تاخیرانداختن اجرای حکم سابقه ندارد و با عمومیت تنفیذ سازگار نیست. در حقوق حکم قاضی با مفهوم فصل الخطاب ارتباط تنگاتنگی دارد؛ زیرا اسلام بیشتر جنبه پیشگیری قضیه را در نظر دارد. بدین معنا که با دقت و احتیاطی که حقوق ایران در انتخاب قاضی به خرج داده و شرایط سنگینی که برای قاضی درنظرگرفته جایی برای تردید در حکم قاضی باقی نمی گذارد.

۵- پیشینه تحقیق

نویسندگان و علمای حقوق و پژوهشگران دو نظام حقوقی ایران و فرانسه در کتب و نوشته های خود درباره موضوع این نوشتار به طور پراکنده، مسائل مربوط به تجدیدنظرخواهی را مورد بررسی قرار داده اند. در تألیفات گوناگون حقوقی و فقهی بویژه کتب حقوق مدنی دکتر کاتوزیان، دکتر جعفری لنگرودی، دکتر امامی و... که از تجدیدنظر نامی برده شده، بیشتر احکام و آثار آن به صورت پراکنده مورد توجه قرار گرفته است، فلذا هرکدام آن را به صورت یک موضوع کلی و فقط در ایران مورد بحث قرار داده اند، در نتیجه دید تخصصی نسبت به موضوع مورد نظر ما وجود ندارد؛ با این همه، در نوشته های حقوقی به تبع تفسیر و توضیح موادی از قانون مدنی که به آثار و احکام و برخی از شرایط تجدیدنظر در دعاوی مدنی پرداخته، مطالبی در این زمینه دیده می شود. در منابع فقهی نیز علیرغم وجود اختلاف نظرهایی، به صورت پراکنده در ابواب گوناگون این موضوع طرف توجه واقع شده است. مقالات «مقررات تجدیدنظر آراء دادگاه ها پس از تغییرات مکرر» اثر آقایان خاتمی و بهشتی، «مبانی و محدوده فقهی تجدیدنظر در احکام قضائی» نوشته

۱- منصور آبادی، عباس، حق تجدیدنظر در فرایند دادرسی عادلانه، مجله حقوق خصوصی، ش ۸، ۱۳۸۸، ص ۶۲.

۲- البته اسناد بین المللی و منطقه ای در خصوص دفعات تجدیدنظر خواهی و نیز تعداد آن ساکت هستند. اما باید اذعان داشت که اگر در قوانین داخلی کشورها بیش از یک مرحله تجدیدنظر خواهی وجود داشته باشد، شخص محکوم باید به نحو موثر به هر یک از این مراحل دسترسی موثر و کامل داشته باشد.

محمدرسول آهنگران، «تجدیدنظرخواهی رئیس قوه قضائیه از آرای محاکم» نوشته بابک پورقهرمانی گلتهپه و «حق تجدیدنظر در فرایند دادرسی عادلانه» اثرعباس منصورآبادی، تاحدودی مطالب مختصر و محدودی در اختیار ما می گذارند. بنابراین کتاب، رساله و مقاله مستقلی که به مقایسه تطبیقی تجدیدنظرخواهی در دعاوی مدنی از دو منظر حقوق فرانسه و ایران پرداخته باشد، اصلاً وجود ندارد.

۶- جنبه جدید و نوآوری تحقیق

چنانچه در پیشینه تحقیق اشاره نمودیم تاکنون اثری که مستقلاً به «مقایسه تجدیدنظر در دعاوی مدنی از دیدگاه دو سیستم حقوقی فرانسه و ایران» پرداخته باشد، وجود ندارد و این پایان نامه اولین پژوهش مستقلی است که در زمینه مورد نظر انجام می شود.

۷- اهداف تحقیق

- ۱- شناخت مفهوم، ماهیت، زوایا و ابعاد تجدیدنظرخواهی
- ۲- بررسی چگونگی تجدیدنظرخواهی در دعاوی مدنی
- ۳- پی بردن به وجوه اشتراک و افتراق دو سیستم حقوقی ایران و فرانسه در مسأله تجدیدنظرخواهی و ارزیابی آن دو سیستم
- ۴- انجام یک پژوهش جامع و کامل در راستای بررسی تطبیقی تجدیدنظر در دعاوی مدنی در دو نظام حقوقی فرانسه و ایران.

۸- روش انجام تحقیق

از آنجا که پژوهش حاضر در زمره تحقیقات نظری جای دارد روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی- تحلیلی است روش به کار رفته در این پژوهش که بصورت کتابخانه‌ای و فیش برداری است که با استفاده از منابع حقوقی و قوانین و مقررات دو سیستم حقوقی فرانسه و ایران کوشش گردیده است، ماهیت و کیفیت تجدیدنظر در دعاوی مدنی مورد نظر قرار گیرد. بنابراین نویسنده با مطالعه کتب و مقالات مربوطه، مطالبی را فیش برداری نموده و پس از تحلیل و بررسی دقیق آن مطالب، با توجه به فصول مورد نظر، مطالب مرتبط و مناسب با موضوع را به نگارش درآورده است.

۹- ساماندهی پژوهش

طرح این پایان نامه، مشتمل بر فصل های ذیل است:

فصل اول: در این بخش به آراء، احکام و قرارهای قابل تجدیدنظر در ایران و فرانسه پرداخته ایم.